

ЗВ'ЯЗОК МІЖ СТИЛЕМ КЕРІВНИЦТВА ТА МОТИВАЦІЄЮ У МОЛОДИХ СПОРТСМЕНІВ

Тетяна ГРИЩЕНКО, Андрій ОКОПНИЙ

*Львівський державний університет фізичної культури
імені Івана Боберського, м. Львів, Україна*

Вступ. Психологія набуває популярності у спортивному середовищі завдяки впливу психосоматичних аспектів у цьому контексті (Rubio, 2000). Використовуючи наявні в літературі інструменти оцінювання, можна охарактеризувати профілі особистості (Samulski, 1992), профілі керівництва тренерів (Chelladurai & Saleh, 1978), мотивацію до спортивної практики (Weinberg&Gould, 2001) та тривожність (Machado, 1997). Крім того, ці дані допомагають у плануванні та виконанні заходів тренерами та іншими професіоналами, які беруть участь у спортивній підготовці.

Мета – провести теоретичне дослідження вияву кореляційного зв'язку між стилем керівництва тренера та мотивацією спортсмена.

Результати. Дослідження, що вивчають спортивне лідерство, проводили з 1970-х років, засвідчуючи важливість поведінки керівника / тренера щодо спортивних результатів, безпосередньо впливаючи на психологічне благополуччя спортсменів (Carron, Hausenblas & Eys, 2005; Smith & Smoll, 2005). Згідно з Беккером (1999), кожен тренер має свій стиль керівництва, на який впливає їхній досвід спортивного життя, а також інші аспекти їх формування. У цьому сенсі література показує два основні профілі керівництва у спорті: автократичний та демократичний.

Тренери, які представляють автократичний профіль, часто прагнуть установлювати колективні керівні принципи та ухвалювати рішення самостійно, нехтуючи пропозиціями спортсменів (Costa, 2006). Стосовно тренерів, які представляють демократичний профіль, рішення ухвалюють групи через акламацію більшості, усі беруть участь, є рівноправними та їх заохочують до цього. Крім того, у цій моделі лідерства зведено до мінімуму критику та покарання (Fiedler & Chemers, 1981).

Багатовимірна модель лідерства у спорті (MMLE), яку запропонували Челладурай та Салех (1978), є інтеграцією різних підходів до вивчення лідерських якостей, підкреслюючи потребу тренерів у отриманні відповідності між трьома типами поведінки: тими, які потрібні відповідно до контексту, ті, яким віддають перевагу спортсмени, та ті, які ефективно використовують у повсякденній роботі. Це поведінка, що постулює ефективність керівника, зумовлена особливостями спортсменів та межами кожної ситуації згідно з організаційною системою. На ставлення до керівництва опосередковано впливають характеристики групи та змінюються відповідно до екологічних, фізичних та психологічних характеристик (Chelladurai&Saleh, 1980).

Профіль керівництва, який приймає тренер, безпосередньо пов'язаний із задоволенням спортсмена і його мотивацією (Horn, 2002). В огляді на цю тему в літературі вважають, що все ще занадто мало знань про те, як гравці поведуться у тренувальному процесі, зокрема у категоріях спортсменів, які почали займатися фехтування. Тренер переважно відповідає за передавання знань і є професійним та особистим наставником для спортсменів, з якого беруть приклад для наслідування (Durand-Bush, 2007; Machado, 2007). У цьому сенсі теорія самовизначення Десі та Райан (1985) представляє зміст, пов'язаний із внутрішньою та зовнішньою мотивацією, заснованою здебільшого на діалектичних стосунках між соціальним контекстом та живим організмом, на протиположності попереднім дослідженням, які базуються

на зовнішній та внутрішній мотивації як конструкції. Ця теорія характеризує мотивацію як безперервний, побудований за рівнями самовизначення, від найменш самовизначеного (амотивація та зовнішня мотивація) до найбільш самовизначеного (внутрішня мотивація). Беручи до уваги профіль керівництва, який обрав тренер для задоволеності та результатів діяльності молодих спортсменів, метою цього дослідження було проаналізувати бажаний профіль лідерства та мотивацію молодих фехтувальників. Ця інформація може допомогти тренерам сформуванню стратегії втручання, що більш відповідні для кожної вікової групи.

Дослідження науковців Боргі та Менезе вказує на те, що спортсмени представили той самий стиль керівництва тренера, демократичну поведінку, що зосереджена на тренуванні та навчанні, а також допомагає у соціальній підтримці, так зберігаючи спортсменів більш внутрішньо мотивованими до занять спортом. З іншого боку, якщо керівник опускає позитивні відгуки (інструкції та підкріплення) і приймає автократичну поведінку, спортсмени також підвищують рівень мотивації, що свідчить про те, що тренери безпосередньо впливають на мотивацію та мотивацію спортсмена.

Висновки та перспектива подальшого дослідження. Пропонуємо розвиток подальших досліджень, що вивчають проблеми, причини та чинники, пов'язані з мотивацією та уподобаннями спортсменів щодо тренера, профілю та поведінки під час тренувальних заходів та змагань у різних категоріях.

Ключові слова: лідерство, тренер, стилі керівництва, фехтування, мотивація.

Список використаних джерел

1. Preliminary validation of a brazilian version of the sport motivation scale / Bara Filho M., Andrade D., Miranda R., Núñez J.L., Martín-Albó J., Ribas P.R. // *Universitas Psychologica*.– 2011.– Vol. 10, N. 2.– P. 557–566.
2. Motivation and tactical performance in young soccer players: an analysis from the theory of selfdetermination / Porto Alegre: Edelbra. Borges, P. H., de Oliveira Silva, D., Ciqueira, E. F. L., Rinaldi, I. P. B., Rinaldi, W., Vieira, L. F. // *Cinergis*.– 2015.– Vol. 16, N. 2.– P. 120–124.
3. Developing and validating a measure of intrinsic and extrinsic motivation in sports: A scale of motivation for Sports (EMS) / Brière, N. M., Vallerand, R. J., Blais, M. R., Pelletier, L.G. // *International Journal of Sport Psychology*.– 1995.– Vol. 26, N. 4.– P. 465–489.
4. Group dynamics in sport / Albert V. Carron, Heather A. Hausenblas, Mark A. Eys.– Morgantown : Fitness Information Technology, 2005.– 386 p.
5. Chelladurai P. Preferred leadership in sports / Chelladurai P., Saleh S.D. // *Canadian Journal of Applied Sport Sciences*.– 1978.– Vol. 3.– P. 85–92.
6. Costa I. T. Analysis of the leadership profile of soccer coaches of the Brazilian championship / Costa Israel Teoldo da, Samulski Dietmar Martin, Costa Varley Teoldo da // *Revista Brasileira de Educação Física e Esporte*.– 2009.– Vol. 23, N. 3.– P. 185–194.
7. Costa I. T. Leadership profile of soccer coaches of “Campeonato Mineiro/2005”/ Costa, I. T., Samulski, D. M., Marques, M. P. // *Brazilian Journal of Science and Movement*. – 2006.– Vol. 14(3).– P. 55–62.
8. Deci E.L. Intrinsic motivation and self-determination in human behavior / Edward Deci, Richard M. Ryan.– New York : Springer US, 1985.– 372 p.
9. Zentgraf K. Kognitives Training im Sport / Karen Zentgraf, Jörn Munzert.– Oxford : Hogrefe, 2015.– 264 p.
10. Zentgraf K. Auswirkungen von Aufmerksamkeitsfokus-Anweisungen auf die Bewegungskinetik / Zentgraf K., Munzert J. // *Psychologie des Sports und der Übung*.– 2009.– Vol. 10.– P. 520–525.